

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ДІЯ.СІТІ»

PRINCIPLES OF LEGAL SUPPORT OF “DIIA.CITY” PROJECT

Тімашов В.О., д.ю.н., доцент,
професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Державний торговельно-економічний університет

Гейко Н.С., студент I курсу магістратури факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет

Стаття присвячена дослідженню правових засад податкового та правового режиму ІТ-бізнесу «Дія.Сіті», в основу якого покладено аналіз нормативного забезпечення цього проекту, оцінка результатів, отриманих в період діяльності. Вказано на основні проблеми галузі ІТ-Права, вирішення яких мали на меті нововведення Міністерства цифрової трансформації України.

В статті наведені наукові підходи до поняття правового режиму, окреслено основні напрямки діяльності Мінцифри у процесі впровадження «Дія.Сіті» та вплив на становище українських ІТ-компаній таких нововведень.

Розглянуті основні варіанти податкових режимів та способів найму працівників, на основі і з використанням яких будується ІТ-бізнес в Україні та зроблено порівняння із можливостями оподаткування резидентів «Дія.Сіті» та ГІГ-контрактами, що стали новелою для трудового права України, вплинувши в тому числі на інші галузі, зокрема – інтелектуальної власності та службових творів.

Стаття бере фокус на те, що «Дія.Сіті» попри вдалі і надзвичайно своєчасні мету і мотиви впровадження, з об'єктивних або й не очевидних причин, не була закінчена, створивши на місці виправлених проблем ІТ-права нові прогалини та недоліки, які потребують ретельного дослідження та виправлення в майбутніх ітераціях проекту.

Актуальність теми зумовлена суттєвими змінами та новелами у галузі ІТ-Права, впровадженими Міністерством цифрової трансформації України. Такі дії Мінцифри склали і досі складають навколо себе найрізноманітніші ставлення від недовіри і агресії в сторону влади – до переконання у реальності амбіцій міністерства, що приведуть ринок ІТ-індустрії України до його «золотої епохи». Така поляризованість думок щодо проекту «Дія.Сіті» демонструється результатами опитувань працівників ІТ-галузі, які були проведені онлайн ресурсами, тісно пов'язаними з ІТ-бізнесом України. Прояснено основні причини негативного ставлення до проекту Мінцифри як з боку рядових ІТ-спеціалістів, так і власників ключових гравців ІТ-ринку.

Об'єктом дослідження є аналіз нормативного забезпечення проекту «Дія.Сіті», результати, отримані за перший рік його функціонування та цілі, які ставить перед собою Мінцифра на майбутнє.

Ключові слова: «Дія.Сіті», Мінцифра, Міністерство цифрової трансформації України, ІТ-право, ІТ-бізнес, правовий режим, податковий режим, резидент «Дія.Сіті», ГІГ-контракт.

The article is devoted to the research of the legal basis tax and legal regime for the IT business “Diia.City”, which is based on the analysis of the regulatory support of this project and the evaluation of the results obtained during the short period of activity. Indicated the main problems of the IT Law, the solution of which was aimed at novels by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine.

The article presents scientific approaches to the concept of the legal regime, outlines the main directions of the Ministry of Digitization in the process of implementing “Diia.City” and the impact of such innovations on the position of Ukrainian IT companies.

The main variants of tax regimes and hiring methods, based on and using which the IT business in Ukraine is built, were considered, and a comparison was made with the possibilities of taxation for Diia.City residents and GIG workers, which became a novelty for the labor law of Ukraine, influencing the other fields, in particular – intellectual property and intellectual work to order.

The article focuses on the fact that “Diia.City”, despite the successful and extremely timely goal and motives of implementation, for objective or not obvious reasons, was not finished, creating new gaps and shortcomings in the place of corrected IT law problems, which need careful investigation and correction in future iterations of the project.

Timeliness of the topic is due to significant changes and novelties in the field of IT Law implemented by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Such actions of the Ministry of Digitization created and still create a wide spectrum of attitudes, from mistrust and aggression, to conviction in the reality of the ministry's ambitions, which will lead the market of the IT industry of Ukraine to its “golden era”. Such polarity opinions regarding the “Diia.City” project is demonstrated by the results of surveys of IT workers, which were conducted by online resources closely related to the IT business of Ukraine. The main reasons for the negative attitude towards the Ministry of Digitization project on the part of both ordinary IT specialists and owners of key players in the IT market have been clarified.

The object of the study will be the analysis of the regulatory support for the Diia.City project, the results obtained during the first year of its operation and the goals set by the Ministry of Digitization for the future.

Key words: “Diia.City”, Ministry of Digitization, Ministry of Digital Transformation of Ukraine, IT Law, IT Business, law regime, tax regime, “Diia.City” resident, GIG contract.

ІТ-галузь в Україні попри своє ключове значення для економіки держави, надзвичайно часто стикається з неготовністю правового довкілля до специфічних видів діяльності у інформаційному просторі. Така відсталість права від об'єктивної реальності зумовлена застаралістю методів регулювання та взаємодії ІТ-бізнесу із державою.

Проект Дія.Сіті перед повноцінним запуском у лютому 2022 року, за два тижні до повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну, вже мав під собою правові передумови у вигляді Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [1] (далі – Закон 1667), що набрав чинності 14 серпня 2021 року та Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки

в Україні» [2] (далі – Закон про внесення змін до Податкового кодексу України).

Однак, незважаючи на фактичну роботу проекту виключно в умовах воєнного стану, за перший рік до Дія.Сіті приєднались більше 400 [3] резидентів, серед яких гіганти ІТ-індустрії AJAX, EPAM, MacPaw, Samsung, тощо. Також в проєкт залучені великі українські гравці military-tes галузі, що зараз на повну сприяють деокупації українських земель та підтримці армії України.

Для розкриття теми вважаємо за потрібне дати визначення поняттю правового режиму. У правовій доктрині існує кілька основних підходів його роз'яснення. Прийнятною і сучасною вважається позиція науковиці Соколової І. О., яка підкреслює, що під правовим режимом необхідно розуміти засновану на загальних засадах регу-

лювання сукупність взаємопов'язаних між собою правових засобів, які забезпечують стійке нормативне впорядкування певної сфери суспільних відносин, виражають ступінь жорсткості юридичного регулювання, сприятливості чи несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права, припустимий рівень їх активності. Також Соколова І.О. зазначає, що правовий режим – це прояв нормативності права на найвищому рівні, адже він забезпечує стабільне нормативне регулювання конкретних суспільних відносин і сприяє оптимальному використанню об'єктів права [4].

Дещо по-іншому ж формулює це поняття науковиця Мінка Т. П., ототожнюючи його із комплексом суспільних відносин, що в межах окремої сфери суспільного життя створюють особливий простір для залучених суб'єктів [5].

Так, у зв'язку із кейсом «MacPaw» в лютому 2023 року, Мінцифри заявило, що в задумі правовий режим Дія.Сіті мав складатися із трьох основних напрямків діяльності: зміни податкового режиму, новели трудового законодавства та так зване «питання «Маски-шоу стоп»», тобто, захист ІТ-бізнесу від зловживання правоохоронними органами власним становищем, незаконних обшуків та вилучень техніки, що повністю зупиняє роботу у сфері ІТ. Таку тригранну основу проекту пізніше підтвердив на той момент ще Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров в інтерв'ю для порталу DOU.ua [6]. Тож розглянемо кожен аспект Дія.Сіті по порядку.

За даними порталу its.ua резиденти Дія.Сіті за рік сплати податків принесли до бюджету сумарно більше 4 млрд. гривень [7] попри важку ситуацію та повну зупинку діяльності компаній на окупованих територіях. Проте, така сума становить не більше 6% всіх податків ІТ-галузі в Україні, адже правовий режим Дія.Сіті доволі сильно лібералізує стягнення з великих ІТ-компаній, запропонувавши сплачувати замість податку на прибуток підприємства (п. 135.1) [8], податок на виведений капітал (п. 135.2) [8] [2].

Загалом на даний момент ІТ-бізнес має кілька шляхів оподаткування:

– Загальна система, яка доступна будь якому ІТ-бізнесу. Вона передбачає сплату податку на прибуток підприємства у розмірі 18% від прибутку компанії. Така система рідко розглядається ІТ-компаніями як рентабельна через високу прибутковість галузі та існування спрощеної системи і єдиного податку. Також ІТ-бізнес рідко реєструється платником ПДВ через особливості його адміністрування;

– Спрощена система оподаткування, що встановлює обмеження по доходу в 7 млн. гривень, відповідно до 3 групи платників єдиного податку і встановлює єдиний податок у розмірі 3 відсотків плюс ПДВ, або 5 відсотків. 3 група платників єдиного податку є сталою практикою в реєстрації ІТ-бізнесу, адже дозволяє без обмежень наймати працівників і укладати договори з іноземним елементом, що є ключовим у діяльності ІТ-компаній. При цьому через специфіку ІТ-індустрії, де більшість операцій не оподатковуються податком на додану вартість, контролюючі органи часто відмовляють в оформленні 3% плюс ПДВ, а тому реальнішою є ставка в 5%;

– Нова система Дія.Сіті, що дає вибір крім податків на працю, сплачувати 18%-вий податок на прибуток, або 9%-ий податок на виведений капітал із податковими пільгами на виведення дивідендів раз на два роки або реінвестування в українські стартапи, що також є резидентами Дія.Сіті.

Таким чином, при невеликому обороті ІТ-компанії, найвигіднішою опцією буде другий варіант із спрощеною системою, адже Дія.Сіті встановлює мінімальний розмір виплат працівникам компанії, чим значно впливає на дохід невеликого ІТ-бізнесу. Проте, для крупніших ІТ-компаній вибір Дія.Сіті дозволить фактично отримувати чистий дохід, так як дивіденди можуть зніматися взагалі без опо-

даткування, якщо задовольняються вимоги п. 17 Закону про внесення змін до Податкового кодексу України [8] [2].

Що ж до трудових нововведень Дія.Сіті, в першу чергу кидається у вічі положення Закону 1667 про ГП-контракти та ГП-спеціалістів. Така форма найму без реєстрації фактично замінила використання ІТ-галузю праці фрілансерів-ФОПів. При цьому визначення, наведене статтею 1 Закону 1667 з урахуванням специфіки ІТ-бізнесу та різноманіття можливих робіт, виконуваних для замовника, є доволі розмитим і важко відмежовується від договору підяду та договору про надання послуг.

Вчені-правознавці відзначають, що так як ГП-спеціаліст є фізичною особою, яка за ГП-контрактом є підрядником та/або виконавцем, фактично ГП-контракт може бути укладено як договір про надання послуг або договір підяду відповідно до норм Цивільного кодексу України з урахуванням Розділу V Закону 1667.

Так, С. М. Тарасюк відносить до загальних вимог ГП-контракту:

- 1) можливість його укладання, окрім письмової, в електронній формі;
- 2) обов'язковість зазначення того, що цей договір є саме ГП-контрактом;
- 3) можливість посилання ГП-контракту на внутрішні документи компанії;
- 4) можливість виконання за ГП-контрактом функцій певної посади.

Крім цього науковець відзначає, що ГП-контракт не є ні трудовим договором, ні підприємницькою діяльністю спеціаліста, що на його думку може бути виправлено законодавцем у майбутньому [9].

Загалом така форма тимчасового співробітництва у порівнянні із вже традиційною практикою наймання ІТ-компаніями ФОП-ів та трудові відносини із спеціалістами, у першу чергу, вказує на зменшене податкове навантаження на виконавця, що практично не відрізняється від оподаткування ФОП, регулює питання інтелектуальної власності та надає соціальні гарантії виконавцю, як от право на щорічну оплачувану перерву, лікарняний та декретну відпустку.

Проте, ГП-контракт у той же час розв'язує руки роботодавцю в частині контролю за якістю виконання робіт, на відміну від цивільно-правового найму, наприклад за допомогою відеокамер, моніторингу трафіку та дає можливість легально укладати договори про конфіденційність та неконкуренцію.

Наприклад, резидент Дія.Сіті AJAX Systems за рік праці в проекті Мінцифри повністю перестала користуватися ФОП-моделлю співпраці [10], використовуючи натомість КЗпП та інструменти, надані Дія.Сіті для найму співробітників. Крім них багато великих ІТ-компаній, що працюють в Дія.Сіті також встигли перевести велику частину ФОП-спеціалістів на рейки ГП-контрактів. В перспективі Дія.Сіті збирається обмежити використання резидентами найму ФОП-ів до 20% обороту компанії, проте до 2024-го року такого ліміту немає взагалі. Передбачається, що у 2024-му році витрати на найм ФОП становитимуть 50% обороту, а вже після 2024-го року – вже буде встановлено 20%-вий максимум.

Що ж до укладення трудових договорів та трудових контрактів між ІТ-спеціалістами та резидентами Дія.Сіті, така практика досі не надто поширена через надмірну врегульованість таких відносин та певну специфіку ІТ-бізнесу і галузі, що вимагає найму розробників на виконання конкретного проекту. Тому для заохочення ІТ-компаній до транспарентності та забезпечення гарантій, встановлених Кодексом законів про працю, для працівників, законодавець має допрацювати і цю модель відносин у майбутньому.

На рахунок останньої частини Дія.Сіті, захисту резидентів від «маски-шоу» – за словами Михайла Федо-

рова [8], вона не була завершена до запуску проєкту в лютому 2022-го року, хоча й була однією з основних цілей впровадження правового режиму Дія.Сіті. Цей напрям був сильно сповільнений через повномасштабне вторгнення майже одразу після запуску Дія.Сіті, але на сьогодні Міністерство цифрової трансформації старанно працює над новими напрацюваннями майбутнього закону.

Так, основну ідею та деякі положення було представлено для обговорення керівникам великих ІТ-компаній в Офісі Генерального прокурора наприкінці березня 2023 року [11]. Тезами, що стали підмурками майбутніх змін стали унеможливлення зупинки діяльності ІТ-бізнесу через втручання правоохоронців та амортизація наслідків такого втручання.

Положення законопроекту Мінцифри передбачають неможливість вилучення техніки ІТ-компаній в ході обшуку без вмотивованої ухвали слідчого судді, а у випадку вилучення – можливість копіювання інформації на інші пристрої для продовження праці розробників. Проте, представники ІТ-галузі наразі мають доволі скептичне ставлення до законопроекту. Наприклад, засновник MacPaw, Олександр Косован наголошує на більшій глибині цієї проблеми, вказуючи вирішення її вимагає повної зміни ставлення влади до бізнесу та докорінних реформ правоохоронної системи України [11].

На превеликий жаль, цей проєкт досі знаходиться у відправній точці розробки, а тому ще далеко до споглядання принаймні якихось результатів діяльності Міністерства цифрової трансформації у цьому напрямку.

Що ж до оцінки результатів першого року діяльності проєкту Дія.Сіті, вважаємо необхідним прослідкувати зміну ставлення ІТ-бізнесу до нього від стану за рік до запуску, до сьогоднішнього дня.

У квітні 2021 року портал DOU.ua провів опитування серед спеціалістів, що працюють в галузі ІТ [12]. У опитуванні взяли участь 5600 респондентів, при цьому 79% анкет висловлюють різко негативне ставлення до правового режиму і половина з них не підтримало б Дія.Сіті за жодних умов.

Цікавим виглядає те, що 77% спеціалістів, що не підтримали Дія.Сіті обгрунтовують своє ставлення недовірою Міністерству цифрової трансформації України та державі в цілому, а більше 3 тисяч опитаних вважає, що ІТ-індустрія розвивається і без участі Мінцифри. Менша ж кількість негативно налаштованих рецензентів переймається погіршенням умов праці ІТ-спеціалістів та закриттям можливості для ІТ-бізнесу працювати як ФОП 3-ї групи.

Підтримали ж на весну 2021 року проєкт Дія.Сіті всього лише 9% спеціалістів. Ситуація не надто змінилась на кінець 2021 року з новим опитуванням того ж порталу, де частка «за» збільшилась до дванадцяти відсотків, хоча через менше охоплення опитування і зміни ставлення частини до цього «нейтральних» рецензентів, фактично, ситуація із загальною недовірою та критикою не змінилась взагалі [13].

Подальші опитування ІТ-спеціалістів про ставлення до Дія.Сіті після запуску тільки підтверджують тенденцію минулих опитувань, кардинально не змінюючи причини критики. Окрім вже згаданих великих гравців українського ІТ-ринку як EPAM, AJAX чи MacPaw, бізнес насторожений контролем з боку держави, новими можливостями корупції та ризиком примушування до праці за новим правовим режимом замість традиційної практики реєстрації ФОП 3ї групи єдиного податку.

Тому проєкту Дія.Сіті ще є куди розвиватися, створюючи насправді вигідні умови для ІТ-бізнесу різних напрямків і рівнів від зміни надто дорогої процедури аудиту, необхідної для набуття резидентства – до вирішення питань, що мали б стати основою проєкту – прозорості ІТ-бізнесу та захисту від посягань держави.

Проте, задум створити специфічний відокремлений простір для сфери ІТ з метою надати ІТ-компаніям комфортні податкові умови, зручні інструменти для їх праці та стабільність правового режиму для нормального і динамічного розвитку в майбутньому є, безумовно, похвальним та вимагає хорошого рівня виконання для прогресу українського ІТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 14.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#n162>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 14.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1946-20#Text>
3. Реєстр резидентів, розміщений на офіційному сайті Дія.Сіті URL: <https://city.diia.gov.ua/registry/resident>
4. Соколова І. О. Правовий режим: поняття, особливості, різновиди. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.14 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Харків, 2011.
5. Мінка Т. П. Правовий режим як критерій поділу права на галузі *Часопис Київського університету права*. Київ: Київський університет права НАН України, 2010. № 3. С. 18–22.
6. Інтерв'ю з Михайлом Федоровим на порталі DOU.ua, опубліковане 15.03.23 р. URL: <https://dou.ua/lenta/interviews/fedorov-on-diia-city-and-it-success/>
7. «Дія.City відзначає свою першу річницю». Стаття на порталі ІТC.ua. URL: <https://itc.ua/ua/novini/ponad-400-rezydentiv-ta-4-mlrd-gryven-splachenyh-podatkov-diia-city-vidznachaye-svoyu-pershu-richnytsyu/>
8. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10640>
9. С. М. Тарасюк. Особливості застосування гіг-контрактів резидентами правового режиму Дія Сіті. *Наукові праці Національного авіаційного університету*. Серія: *Юридичний вісник*. № 2 (63). 2022. С. 133–141.
10. «Повністю відмовилися від ФОП-моделі співпраці». Ajax Systems про минулий рік в Дія City. URL: <https://dou.ua/lenta/news/ajax-systems-about-diia-city/>
11. «Концепція закону «Маски-шоу стоп» від Мінцифри» URL: <https://itc.ua/ua/novini/kontseptsiya-zakonu-masky-shou-stop-vid-mintsyfyry-obshuku-v-it-kompaniyah-bez-vyluchennya-tehniky-i-mozhlyvist-skopiyuvaty-informatsiyu/>
12. 80% ІТ-спеціалістів проти. Результати опитування щодо Дія City. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/what-devs-think-about-diia-city/>
13. 80% ІТ-спеціалістів досі проти. Чверть з них мають намір звільнитися у разі вступу в Дія City. Результати опитування матеріали порталу DOU.ua від 23 грудня 2021 року. URL: https://dou.ua/lenta/articles/what-devs-think-about-diia-city-winter-2021/?from=similar_posts